

УДК 656.08

В.В. Слабунов, *головний судовий експерт*

Харківського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ УЧАСНИКІВ ДОРОЖНЬОГО РУХУ НА НЕРЕГУЛЬОВАНОМУ ПІШОХІДНОМУ ПЕРЕХОДІ

Висвітлено окремі юридичні аспекти, які мають істотне значення під час розслідування дорожньо-транспортних пригод, пов'язаних з наїздом на пішоходів на нерегульованому пішохідному переході, зокрема визначення технічної можливості уникнення наїзду на пішохода та встановлення причинного зв'язку між діями учасників дорожньо-транспортної пригоди.

Ключові слова: дорожньо-транспортна пригода, наїзд на пішохода, небезпека для руху, пішохідний перехід, пішохід, технічна можливість.

Освещены некоторые юридические аспекты, которые имеют существенное значение при расследовании дорожно-транспортных происшествий, связанных с наездом на пешеходов на нерегулируемом пешеходном переходе, в частности определение технической возможности избежать наезда на пешехода и установление причинной связи между действиями участников дорожно-транспортного происшествия.

Highlights some of the legal aspects that are essential in the investigation of road accidents associated with collisions with pedestrians at uncontrolled pedestrian crossing, and a methodical approach to solving the issues related to the definition of the technical possibility to avoid collision with a pedestrian, and the establishment of a causal link between the actions of participants of the accident.

Час від часу не лише у пересічних громадян, а й у працівників правоохоронних органів виникають запитання, пов'язані з тлумаченням нормативно-правових актів щодо безпеки дорожнього руху. Тому висвітлення деяких юридичних аспектів, які мають суттєве значення для розслідування дорожньо-транспортних пригод (далі — ДТП), пов'язаних з наїздом на пішоходів, та його експертного забезпечення, зокрема для вирішення питання щодо технічної можливості у водія запобігти цьому наїзду, є доволі актуальним.

Дослідженню тих чи інших питань, пов'язаних з ДТП, присвятили свої праці багато вчених і фахівців-практиків. Зокрема, питання дослідження ДТП, пов'язаних з наїздом на пішоходів, було розглянуто у працях М.М. Крісті, В.А. Іларіонова, С.О. Шевцова, Є.Ю. Сауткіної та ін. Однак питання, що стосуються вдосконалення методичних підходів до визначення технічної можливості уникнути наїзду на пішохода, вивчено не повною мірою. Проведення саме цього дослідження і становить мету статті.

Під час розслідування ДТП, пов'язаних з наїздом на пішохода в зоні пішохідного переходу, як правило, застосовують презумпцію винності водія і невинності пішохода. Але, водій, керуючи транспортним засобом (далі — ТЗ), також вправі очікувати дотримання певної обережності від оточуючих його учасників дорожнього руху, зокрема пішоходів [1; 2].

Загалом під наїздом розуміють ДТП, під час якого відбувається механічний контакт ТЗ з пішоходами, велосипедистами, тваринами, нерухомою перешкодою, що призводить до поранення чи загибелі людей, тварин, пошкодження ТЗ, споруд, вантажів або до інших матеріальних збитків.

Згідно з п. 1.10 Правил дорожнього руху (далі — ПДР) пішохід — це особа, яка бере участь у дорожньому русі поза ТЗ і не виконує на дорозі будь-яких робіт. До пішоходів прирівнюють осіб, які рухаються в інвалідних колясках без двигуна, ведуть (не їдуть!) велосипед, мопед, мотоцикл, везуть санки, візки, дитячі коляски.

Під терміном «пішохідний перехід» розуміють ділянку проїзної частини або інженерну споруду, призначену для руху пішоходів через дорогу. Пішохідні переходи позначаються дорожніми знаками та дорожньою розміткою. Коли немає дорожньої розмітки межі пішохідного переходу визначаються відстанню між дорожніми знаками, а на перехресті за відсутності пішохідних світлофорів, дорожніх знаків і розмітки — шириною тротуарів або узбіч. На такому переході перевага у русі належить пішоходам.

Відповідно до п. 18.1 ПДР водій ТЗ, що наближається до нерегульованого пішохідного переходу, на якому перебувають пішоходи, повинен зменшити швидкість, а за потреби — зупинитися, щоб дати дорогу пішоходам, для яких може бути створено перешкоду чи небезпеку. Це положення ПДР, встановлюючи взаємовідносини водіїв і пішоходів на обмеженій ділянці проїзної частини (пішохідному переході), зобов'язує водія дати дорогу пішоходу за певних, визначених ПДР умов.

Зокрема, пішоходи як учасники дорожнього руху, що мають діяти так, щоб не створювати небезпеки для руху, виконуючи всі вимоги, які встановлюють порядок перетину проїзної частини і руху по ній, на нерегульованих переходах можуть виходити на проїзну частину після того, як оцінять відстань до ТЗ, їх швидкість і переконаються, що перехід буде безпечним. Отже, ще до початку руху (переходу) по пішохідному переходу, не отримавши пріоритету (права на першочерговий рух у визначеному напрямку), пішохід має оцінити зазначені чинники і не починати руху, якщо це буде небезпечно, а почати рухатися за умови, що це не створить небезпеки для руху і не змусить водія знизити швидкість і зупинитися.

Вийшовши на проїзну частину (зокрема на пішохідний перехід), пішоходи не повинні затримуватися або зупинятися, якщо це не пов'язано із забезпеченням безпеки для руху. Пішоходи, які не встигли закінчити перехід, мають зупинитися на лінії, що розділяє транспортні потоки протилежних напрямків, і продовжити шлях, лише переконавшись у безпеці подальшого руху [3]. Таким чином, пішохід, який зупинився на проїзній частині, фактично втрачає пріоритет стосовно інших учасників руху.

Отже, водій повинен дати дорогу пішоходам, які переходять (вже почали перехід) по пішохідному переходу, а не тим, які на ньому стоять. Причому для водія «дати дорогу» — означає не починати, не відновлювати або не продовжувати рух, не здійснювати будь-яких маневрів, якщо це може змусити інших учасників руху (пі-

шоходів), які мають стосовно нього перевагу, змінити напрямок руху або швидкість. У свою чергу, водій має право розраховувати на те, що перед виходом на проїзну частину пішохід не створить небезпеки для його руху (за винятком випадку, коли наявні ознаки небезпеки з боку пішохода, що виникла раніше) та зупиниться на лінії, що розділяє транспортні потоки протилежних напрямків (за її наявності), як того вимагають правила переходу проїзної частини по пішохідних переходах.

За наявності смуги, що розділяє проїзні частини протилежних напрямків, і розриву в ній (якщо його немає, то вона не призначена для руху та зупинки ТЗ і пішоходів) поступатися дорогою пішоходу потрібно тоді, коли він переходитиме проїзну частину з того боку, де рухається ТЗ.

Загалом на нерегульованому пішохідному переході небезпека для руху водія виникає в момент виходу пішохода на проїзну частину.

Наявність (відсутність) у водія технічної можливості поступитися дорогою або запобігти наїзду у певний, заданий слідством чи судом момент розвитку дорожньо-транспортної ситуації встановлюють шляхом призначення судової автотехнічної експертизи, основним завданням якої є визначення механізму ДТП і його дослідження, у тому числі причинного зв'язку між діями учасників дорожнього руху та ДТП. Результати судової автотехнічної експертизи (висновки судових експертів-автотехніків) допомагають слідчому надати правову оцінку діям усіх учасників ДТП.

Механізм ДТП, пов'язаний з наїздом на пішохода, має три стадії: процес зближення, процес безпосереднього контакту та процес переміщення об'єктів (пішохода, ТЗ) після контакту.

Експертну оцінку дій учасників дорожнього руху проводять лише з технічної точки зору. При цьому основним нормативним актом, що регламентує їх дії, є ПДР. Зокрема, вимоги до дій водія при наближенні до нерегульованого пішохідного переходу встановлено у п. 18.1, 18.4 ПДР.

В експертній практиці традиційно прийнято вважати, що оцінювання дій пішоходів не належить до компетенції судово-автотехнічної експертизи, оскільки не вимагає застосування спеціальних технічних знань [4].

Слід звернути увагу на те, що у ПДР не наведено визначень перешкоди або небезпеки для пішохода, а зазначено лише, що небезпека для руху — це зміна дорожньої обстановки (у тому числі поява рухомого об'єкта, який наближається до смуги руху ТЗ чи перетинає її) або технічного стану ТЗ, що загрожує безпеці дорожнього руху та змушує водія негайно зменшити швидкість чи зупинитися (п. 1.10 ПДР).

Базуючись на наведеному в ПДР визначенні «дати дорогу» (вимога до учасника дорожнього руху не продовжувати або не відновлювати рух, не здійснювати будь-яких маневрів (за винятком вимоги звільнити займану смугу руху), якщо це може примусити інших учасників дорожнього руху, які мають перевагу, змінити напрямок руху або швидкість), можна дійти висновку, що у разі одночасного руху через нерегульований пішохідний перехід пішохода та ТЗ з дотриманням незмінного напрямку та темпу руху пішохода, безпечного інтервалу між ТЗ і пішоходом дії водія ТЗ відповідають п. 18.1 ПДР.

Згідно з вимогами п. 18.1 ПДР небезпека для руху водія автомобіля виникає в момент початку руху (виходу) пішохода по пішохідному переходу, оскільки для водія вимога «дати дорогу» не має жодних винятків і він зобов'язаний виконувати її відносно будь-якого пішохода, що вже перебуває на переході та рухається по ньому.

Якщо перед нерегульованим пішохідним переходом зупинився або уповільнив рух ТЗ, то водії інших ТЗ, які рухаються по сусідніх смугах, можуть продовжувати рух, лише переконавшись, що перед ТЗ, який зупинився, немає пішоходів (п. 18.4 ПДР). Небезпека для руху водія ТЗ, який рухається по сусідній смузі відносно ТЗ, що зупинився або зупиняється (як на смузі праворуч, так і на смузі ліворуч від нього), за умови обмеження видимості пішохідного переходу останнім, виникає в момент початку руху пішохода по пішохідному переходу (виходу на пішохідний перехід), а не з моменту виявлення водієм пішохода, що перебуває на переході. Це пов'язано з тим, що зупинка або уповільнення ТЗ вже є ознакою перебування пішохода на переході. За наявності у водія технічної можливості запобігти наїзду на пішохода, який перетинає проїзну частину по пішохідному переходу, у момент виникнення небезпеки шляхом застосування екстреного гальмування, експерту рекомендується зробити висновок про невідповідність дій (бездіяльність) водія цього ТЗ вимогам п. 18.1 та/або 18.4 ПДР.

Результати проведеного аналізу дорожніх ситуацій при наїзді на пішохода на нерегульованому пішохідному переході пропонується покласти в основу методичного підходу до вирішення завдань, пов'язаних з визначенням технічної можливості у водія уникнути наїзду на пішохода, та встановленням причинного зв'язку між діями учасників ДТП.

Список використаної літератури

1. *Судебная* автотехническая экспертиза. Теоретические основы и методики экспертного исследования при производстве автотехнической экспертизы : пособ. для экспертов-автотехников, следователей и судей : в 2 ч. / [под ред. В.А. Иларионова]. — М. : ВНИИСЭ, 1980. — Ч. 2. — 174 с.
2. *Кристи Н.М.* Методические рекомендации по производству автотехнической экспертизы / Н.М. Кристи. — М. : ЦНИИЛСЭ, 1971. — 68 с.
3. *Можливості* використання спеціальних знань при розслідуванні дорожньо-транспортних пригод / [авт.-укл. С.О. Шевцов]. — Харків : СПД-ФО Чальцев О.В., 2005. — 39 с.
4. *Експертний* аналіз дорожньо-транспортних пригод / [Галаса П.В., Кисельов В.Б., Куйбіда А.С. та ін.]. — К., 1995. — 70 с.